

Lesbrief bij Clip 1: De grutto als trekvogel

Lesdoelen

1. De student kan de verschillende soorten weidevogels benoemen en herkennen
2. De student kan het trekgedrag van de grutto en het verschil met de andere drie soorten beschrijven
3. De student kan het belang van de bescherming van weidevogels in Nederland toelichten
4. De student kan het foeragegedrag van de vier weidevogelsoorten beschrijven

Toelichting bij lesdia's

Dia 1: Tijdens deze lessenreeks over weidevogels gaan we in op vier soorten weidevogels. Dit zijn alle vier steltlopers die op hun lange stelten in het weiland foerageren en daar ook broeden en hun jongen groot brengen. *Wie weet ze te noemen?* (Met de klok mee: tureluur, kievit, scholekster, grutto). De kievit heeft een korte snavel en heeft een mooie kuif. De scholekster (ook wel bonte piet) is gevlekt en heeft een fel oranje snavel. De tureluur is kleiner dan de grutto en heeft een iets kortere snavel. De grutto is hoog op de poten en heeft de langste snavel. De grutto wordt ook wel moddervogel genoemd omdat hij met zijn lange snavel in de modder op zoet gaat naar voedsel.

Dia 2: Dan zoomen we nu in op het trekgedrag van de grutto (klik op de link of zoom in op het plaatje). *Wat valt jullie op als je kijkt naar de vliegroutes van de grutto?*

Over het algemeen overwinteren de grutto's in West-Afrika. Maar ook in Zuid-Europa. De route naar de overwinteringsgebieden varieert. Waarschijnlijk vliegen de grutto's in groepjes en zo leren ze van elkaar de routes. De grutto's zijn dus alleen tijdens het broedseizoen in Nederland, zo'n vijf maanden per jaar.

Dia 3: Grutto's vertrekken in juli of augustus langs de kust zuidwaarts. Vanaf februari arriveren ze weer. De jongen blijven een jaar lang in het winterkwartier voordat ze weer onze kant optrekken om te broeden. Grutto's vliegen wel op 6 km hoogte! Kieviten vertrekken meestal pas uit Nederland als het gaat vriezen. Kieviten die geen succesvol nest hebben vertrekken vaak al in mei uit hun broedgebied. De meeste gaan echter in oktober-November en keren terug in februari-maart. Scholeksters trekken naar het waddengebied maar kunnen ook niet goed tegen vorst. Dan vertrekken ze soms zuidelijker maar er zijn dan ook veel sterfgevallen.

Dia 4: *Waarom denken jullie dat de grutto onze nationale vogel is?*

Dit komt uit een verkiezing van Vroege Vogels. Tot zo'n 30 jaar geleden waren er op het boerenland heel veel grutto's te zien. Het gaat nu een stuk minder goed met de grutto en ook met de andere drie weidevogels, zoals je ziet in de grafiek hier. De blauwe lijn zijn de weidevogels. Weidevogels hebben lange tijd geprofiteerd van het open weidelandschap maar hebben veel last gehad van het intensiever worden van het graslandgebruik. Van de in Europa voorkomende grutto's broedt 80-90% in ons land. We hebben in Nederland dan ook een internationale verantwoordelijkheid voor het beschermen van de grutto en de andere weidevogels. Let op: In de afbeelding alleen op de blauwe lijn letten, die geeft de trend van de weidevogels aan.

Dia 5: Bij het beschermen van de weidvogels zijn er grofweg drie belangrijke fasen: de vestigingsfase, de broedfase en de kuikenfase. We beginnen hier met de vestigingsfase. De volwassen vogels komen terug uit hun overwinteringsgebieden en hebben een lange trek achter de rug. Hierdoor hebben ze veel gewicht verloren. Ze moeten dus voldoende eten kunnen vinden om aan te sterken oftewel op te vetten.

Dia 6: De grutto en de scholekster hebben beide een lange snavel waarmee ze de bodem ingaan en op de tast hun voedsel zoeken. Wormen, muggenlarven en emelten (de larven van langpootmuggen) zijn hun voedselbronnen. De vogels worden tastjagers genoemd. Kieviten hebben een veel kortere snavel en jagen op hun gehoor en zicht. Zij kunnen met hun snavel maar een paar cm de bodem in. Daarom eten ze vooral insecten die op de bodem of net onder de zode leven. Ze moeten hun prooi kunnen zien. Een vochtige bodem is voor alle weidevogels belangrijk omdat dit zorgt voor voldoende wormen in de bovenlaag van de bodem. Daarbij is een vochtige bodem zachter dan een droge bodem waardoor de tastjagers beter met hun snavel de bodem in kunnen.

Dia 7: de tureluur is een grote waterliefhebber. Alle weidevogels trekken aan op waterrijke percelen maar tureluurs nog meer. Je vindt ze veel langs slootkanten en rond (greppel) plasdrassen. Ze eten dan ook veel waterinsecten en insecten die in moerassige slootkanten voorkomen. Daarbij eten ze ook wormen, insecten en spinnen. Buiten de broedtijd eten ze veel beestjes die in het wad leven maar ook kleine visjes en kikkervisjes.

Dia 8: hierbij nog een mooi overzicht van wat de verschillende vogels eten. Hoe meer sterretjes je ziet, hoe meer de vogels ervan eten. Je kan stellen dat hoe langer de snavel is, hoe meer ondergrondse insecten de vogels eten.

Samenvattend, jullie kennen nu:

- De belangrijkste soorten weidevogels
- Hun trekgedrag
- Het belang van de bescherming van de weidevogels
- En het foerageergedrag van de volwassen weidevogels

Bronnen en verdiepende literatuur:

- Van der Weijden, A. & Guldmond, J. (2006). Wormenland en vliegjesland – bemesting in relatie tot voedsel voor de grutto. CLM 646-2006.
- Verhoeven, M. A., Loonstra, A. J., Senner, N. R., McBride, A. D., Both, C., & Piersma, T. (2019). Variation from an unknown source: large inter-individual differences in migrating black-tailed godwits. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 7, 31.
- Vogelbescherming. Grutto. Verkregen van: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/grutto>. Geraadpleegd op 05-07-2022
- Vogelbescherming. Kievit. Verkregen van: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/kievit>. Geraadpleegd op 05-07-2022
- Vogelbescherming. Scholekster. Verkregen van: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/scholekster>. Geraadpleegd op 05-07-2022
- Vogelbescherming. Tureluur. Verkregen van: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/tureluur>. Geraadpleegd op 05-07-2022

Ideeën voor opdrachten:

- Een opdracht waar de studenten de namen van de vier soorten moeten linken aan een foto van de vogelsoort en aan het foerageergedrag tijdens de broedtijd. Gebruik hiervoor onderstaande foto's en de volgende namen:
 - *Grutto*
 - *Kievit*
 - *Tureluur*
 - *Scholekster*

En de volgende beschrijvingen van het foerageergedrag:

- *Tastjager. Eet bodembewoners als wormen, emelten en andere larven*
- *Zichtjager. Eet vooral wormen en insecten die op of net onder het bodemoppervlak leven. Regenwormen, larven, spinnen, slakjes*
- *Vooral wormen, insecten en spinnen.*
- *Tastjager. Eet bodembewoners als wormen, emelten en andere larven*

Foto's: Annemarie Loof, Marc Guyt, Hans Gebuis, Jelmer van Belle

- Neem een kijkje op: <https://www.kening.frl/gruttos-volgen/>. Wat zien jullie? Hoe vliegen de grutto's? Welke factoren denken jullie dat invloed zouden kunnen hebben op het trekgedrag? Waarom zijn de verzamelplekken zoals de delta van de Taag in Portugal belangrijk tijdens de trek?
- Vraag eens een aantal mensen in je omgeving van een minimaal een generatie boven jou, naar hun herinneringen over weidevogels. Waar denken ze aan als ze aan weidevogels denken? Hebben ze er vroeger meer gezien in het boerenland? Hoe vonden ze dat? En hoe vinden ze het dat er nu veel minder zijn? Schrijf hier een stukje over van ongeveer 200 woorden.
- Wat zijn de belangrijkste veranderingen in de landbouw waardoor de weidevogelstand achteruit gegaan is?

Stuur voor de antwoorden een e-mail naar: info@boerenlandvogel.info

Aanvullend lesmateriaal:

Op <https://maken.wikiwijs.nl/119739> kun je nog meer lesmateriaal vinden met verdiepingmateriaal en opdrachten. De onderdelen "Definitie Weidevogels" tot en met "Vogeltrek" en het onderdeel "Het voedsel van de Weidevogel" passen goed bij een les rondom lesclip 1.